

ret for, og i stedet koncentrerede sig om analysen af strejkers årsager, forløb og resultater.

Jens Engberg har skrevet en kort og kyndig indledning, hvor han placerer Schovelin som den utroligt flittige dagbladsskribent og økonomisk historiske forfatter han senere blev. Politisk udviklede han sig fra radikalt medlem af Studentersamfundet til stærkt nationalt sindet medlem af Rigsdagen for Højre. Det er prissværdigt, at dette hans måske vægtigste værk nu udgives.

Niels Finn Christiansen

ERIK GAMBY: Edgar Bauer. Junghegelianer, Publizist und Polizeiagent. Mit Bibliographie der E. Bauer-Texte und Dokumentenanhang. Schriften aus dem Karl-Marx-Haus Nr. 32. Trier, Karl-Marx-Haus, 1985. 102 s. III. DM 12.

For henvend ti år siden fremdrog Troels Dahlerup (i Peter Kr. Iversen, Knud Prange og Sigurd Rambusch: Festskrift til Johan Hvidtfeldt, 1978, s. 65ff.) et antal agentrapporter (i afskrift eller ekstraktafskrift), som i årene 1852-61 var leveret fra London af den tyske publicist Edgar Bauer til daværende politidirektør i København og de moderne danske efterretningstjenesters fader, Cosmus Bræstrup, og som lå i dennes privatarkiv i Rigsarkivet. Øjensynligt er det Erik Gambys fortjeneste at have opdaget, at Bauers rapporter i original og i langt større antal befinder sig i tidligere direktør i det danske udenrigsministerium, P. Vedels privatarkiv, ligeledes i Rigsarkivet. Formedelst det værdifulde lys, de siges at kaste over ikke bare revolutionære emigrantkredse i England (indbefattet Marx og Engels), men hele den tidlige arbejderbevægelse og de politisk-demokratiske strømninger ved det 19. årh.s midte, planlægges rapporterne nu udgivet under Gambys ledelse af det socialdemokratiske Karl-Marx-Haus i Trier.

Den foreliggende levnedsskildring, der også rummer en Bauerbibliografi og en kommenteret smagsprøve på agentrapporterne, betegnes af forfatteren beskedent som en biografisk skitse og en »første indledning« til den påtænkte udgivelse. Uden at være kunst og med størst interesse for Bauers litterære virksomhed er Gambys bog imidlertid en omfattende og veldokumenteret beretning om et særpræget menneske, der også i andre egenskaber end rapportør havde en interessant berøring med den danske statsmagt. Udover den trykte litteratur (over hvilken der savnes en fortegnelse) har Gamby anvendt arkivalier fra flere lande. At han ikke har kunnet benytte materiale vedrørende Bauer, som befinder sig i Institut for Marxisme-Leninisme i Moskva, er ikke hans fejl. Derimod siger en stærk fornemmelse (men heller ikke mere) mig, at yderligere forskning i danske regeringsarkiver (jvfr. s. 39) ville have lønnet sig.

Poul Jensen

HELGE LARSEN: Fra liberalisme til radikalisme. Københavns liberale Vælgerforening 1883-1908. Odense Universitetsforlag, 1985. 165 s. 146,60 kr.

Bogen skildrer den forening, der samlede 3-4-5000 demokratisk, men ikke socialistisk sindede vælgere i de tiår, da byen for første gang deltes og mobiliserede

des partipolitisk. Første halvdel fortæller, hvordan en gruppe forligsvenlige højremænd, anført af C. Hage, H. Trier, Oct. Hansen, Jac. Marstrand m.fl., 1881/82 udskiltes som et særligt »tredje standpunkt« – og hvorledes disse »liberale« efter en overgangsfase 1884-91 etableredes som det forligsfjendtlige (berg-hørupske) Venstres hovedstadsorganisation. De følgende ti fremgangsår er relativt tyndt dækket, men bogen går så igen lidt tættere på den anden omstillingsperiode 1902-08. Gruppen måtte da i flere tempi udskille moderate og »antisocialistiske« elementer, mens den genfandt en position som mindre midterparti mellem det store socialdemokratiske arbejderparti og det snart stabiliserede, næsten jævnstærke borgerlige højreparti – stadig dog lidt nærmere det førstnævnte og derfor naturligt tilsluttet Det radikale Venstres Landsforbund, da dette oprettedes i 1905.

Skildringen bygger på foreningens og et halvt dusin politikeres arkiver, en del trykte erindringer og kildesamlinger m.v. Den følger foreningens debatter og indre liv på generalforsamlings- og bestyrelsesniveau, og det hele sættes fornuftigt og korrekt i forbindelse med brydningerne i det store uensartede Venstreparti samt landspolitikken som helhed, med fastholdelse af de markante skikkelser og miljøer omkring bladredaktionerne, Studentersamfundet m.v. Et pænt og ordentligt skelet – men kød og blod er der mindre af. Som fast linje har bogen naturligvis også kommunalpolitikken. Men ligesom i de ældre fremstillinger – Kaarsteds Rode-biografi alene delvis undtaget – må vi nøjes med kommunalvalgenes alliancestrategier og resultater, mens kampens emner og delingslinjer kun skimtes i omrids. Det er synd, thi netop dette kunne give denne slags politiske lokalhistorie selvstændig værdi. Ja det ville af sig selv føre videre til arbejde med det hidtil slet oplyste hovedspørgsmål om den liberale/radikale bevægelses placering i den historiske udvikling. Der er jo nemlig gode grunde til at betvivle, den hørupske tradition, der uden vaklen videregives i denne bog med samme sikkerhed som på Erik Henningsens berømte maleri (»En hilsen fra de liberale«), – nemlig at bevægelsen udgjorde den ene af de to ideologiske varianter i den brede befolknings samdrægtige mobilisering mod et stivnet og isoleret godsejer- og professorregimente. Thi sandheden var jo, at flertallet af københavnere, derunder den ene (ældre) halvpart af arbejderne, i 80erne var aktive og organiserede højremænd – og at kun og alene den socialdemokratiske arbejderbevægelse formåede at skabe et nyt politisk flertal i hovedstaden (og landets øvrige byer). I sig selv formåede liberalismen kun lidt i denne dragekamp, og man kan nok ikke foreklare hverken dens fremkomst eller dens forvandling til en del af det nye radikale Venstre på noget andet grundlag.

Niels Thomsen

NYESTE TID

ERIK NØRGAARD: Drømmen om verdensrevolutionen. Komintern og de revolutionære søfolk, 186 s. Truslen om Krig. Komintern, folkefront og 5. kolonne, 216 s. Krigen før krigen. Wollweber-organisationen og skibssabotagerne, 168 s. Krig og slutspil. Gestapo og det danske politi mod Kominterns »bombefolk«. 252 s. Lyngø, Bogan, 1985 og 1986. 192 kr. pr. bind.